

Միջին-Ասիայի բնակչության մեծ հոսանք է առաջանում, մասնաւոր երբ իրագործ-
ծուրի ուսումնական կառավարութեան հն-
թաղութիւնը պետական հսկողու-
թեան ենթարկելու բարձր ասու-
տուրը: «Յօդագրայ Պր. Գաղթիւ»-
պաշտօնական լրագրի տուած տեղե-
կութիւնները երևում է, որ Բուխար-
այի խանութիւնից արտահանվում է
տարեկան 1,250,000 փութ բամբակ,
որ թէև տեղական սերմերից է, բայց
բուսական թուրքիստանի տեղական
բուսական արտադրութեան հետեւ
նրան ընտիր յատկութիւն
ներ ունի: Թուրքիստանի նահանգը,
բայց այն քանակութիւնից, որ ինքն է
գործածուած, արտահանում է 2,350,000
փութ մաքուր բամբակ, զիւրաւորա-
պէս ամերիկական սերմերից: Խիւզի
խանութիւնն արտահանում է 600,000
փութ, թէև տեղական սերմերից,
բայց շատ բաժնի յատկութեան: Վե-
րդիւնայ բամբակի բոլոր տեսակները
Ռուսաստանում անուանում են Բա-
խարայի բամբակ: Հետզհետէ Միջին-Ա-
սիայում աճում է բամբակի ցանքը,
այնպէս որ Ռուսաստան գործարան-
ներն այստեղեւեմ մեծ քանակութեամբ
պիտի գործ ածեն Բուխարայի բամ-
բակ, մասնաւոր եթէ տեղացիք
սկսեն ցանել ամերիկական սերմեր:
Բուխարայի բամբակի գնողներն այն-
չան շատ են, որ բամբակացանքը վա-
ճառանոցներ, այլ իրանք վաճառա-
կաններն են զարկն նոցա մօտ: Այս
բանից օգտուում են տեղացիք, բամ-
բակին խառնելով թուրք և աւաղ, այլ
և թաց անելով բամբակ, որ ծաւ-
րութիւնը մեծ լինի: Ոչ պակաս խա-
ղապութիւն են գործում և Եւրոպայի:
Այս տեղեկութիւնները հետաքրք-
րական պիտի լինին մեր երևա-
նաւն բամբակ ցանողներին և բամբակ-
ի վաճառականներին համար: Եթէ
մեր հայրենակիցները ինքնով և աղը-
թութեամբ տանեն իրանց գործը, նո-
րա չպիտի երբեք երկուց կրօն Մե-
ջին-Ասիայի մեծումից, որովհետեւ
Ռուսաստանը շատ մեծ կարիք ունի
բամբակի, որ և բերել է տալիս մի-
լիոնաւոր փերիով Ամերիկայից:

ՆՈՒՄԱՐ «ՈՐԶՈՐԴՆԵՐ» ԼՐԱԳՐԻ
ԽՄԲՈՐԴԻՆ

Մեծապատիւ պարոն.

Խոնարհաբար ինդրում եմ այս
տողերիս մի տեղ շնորհել Ձեր պա-
տուական լրագրին:
«Արձագանք»-ի № 13-ում, նկա-
րագրուած է լուսավոր 28-ին տեղի
ունեցած թատրոնի 35-ամեակի հա-
ղիսակատարութիւնը: Յօդուածի վե-
րջում գրուած է այսպէս՝ «Հայկական
թատրոնի երեսուն և հինգամեակ
տարեգրութիւնը երկուցիւն ներկայ էին
հայ բեմի անձնուէր մշակները, հայ
բեմի սիրահարները, հովանաւորող-
ներն ու հովանաւորելիները, իսկ ին-
քը՝ այդ երեսունհինգամեակ թատ-
րոնի»:

Ե. Ուսուցիչների ընտրութիւնը.

Թէև ուսուցչաց ընտրութեան համար
գաղտնական կանոնադրութեան մէջ օրի-
նաւոր կարգ ու կանոն կայ, բայց այդ
կարգ ու կանոնը շատեր համար մեծաւ
տառ է. ամեն բան վճռում է դա-
ճեալ կիրքն ու կուսակցական ոգին:
Աւագ ուսուցիչը, թէկուզ անկեղծ սրտով,
որքան ուզէ՛ն է, թող շուրջաբար գող-
պէս կամ այն ուսուցչին, թող փաստերով
ապացուցանէ՝ նրա արդիւնաւոր պարագ-
մունքը, բայց եթէ հոգաբարձուն վիրա-
ւորած է և վճռել է իւր անձնական
հաշիւներին համար վրէժխնդրի լինել,
ստանց ուշադրութիւն դարձնելու աւագ
ուսուցչին շօշափելի փաստերին, հայաճում
է դպրոցին և նրա տեղը նշանակել է
ստալիս այնպիսին, որ թէ իւր կուսակցի-
նից է և թէ չափազանց խոնարհու-

րորէի. — Դեռորը 2մշկեա-
նը բացառելով, ինչ
Յօդուածի շն խօսքերն
ինձ ստիպեցին և ի նկատողու-
թիւններն անել:
Դախ և առաջ պէտք է նկատենք,
որ Հայկական թատրոնի երեսուն և
հինգամեակը լրանում է այս տա-
րուայ յուլիս ամսին, ինչպէս որ իմ
պատուական բարեկամ Հնախօս և
գիտնական Ա. Երեցեանը ևս կը հա-
տառէ:
Արդ ինչ հարկ կար այնպէս ըշ-
տապելու և չափաւոր մինչև 35
տարին լրանալու և արդպէս շուտափոփոյթ
կերպով տօնել Հայկական թատրոնի
35-ամեակ տարեգրութեամբ: Այս տօնա-
ւորութեան պ. պ. կարգադրելները
երեւի մոռացել էին, որ իրանց ա-
ռաջ կար այլ ևս վիճամեակ ժամա-
նակի չէին առաւել շրջահայեացի կեր-
պով կարգադրել յօդուածի սպաղազ
հաղիսակատարութիւնը:

Ինչ և ինչ. ինչպէս մեղաւորում
ուում են հասարակութիւնը. բանը երե-
ւանց է կանցել: Սակայն մի գուցէ
սպաղազ շտապել մի նպատակ ու-
նեն:
Անցնենք պ. Գեորգ 2մշկեանին
այս յօդուածի երկուցիւն թատրոնի
դաշնից բացակայ լինելու խնդրին:
Յիշուի շատերի համար այս բացա-
կայութիւնը մի տարբերակ երեւոյթ
է, անել տարբերակ քան թէ. . .

Ինչպէս, այն մարդը, որ իւր ե-
րիտասարդութեան ժամանակից իւր
անձը բոլորովին նուիրել է Հայկա-
կան թատրոնին. այն մարդը, որ
իւր ապագան գոհել է թատրոնի
գաղափարին և վաթմանակով թը-
ւականները մինչև ցայսօր անխնայ
մշակ է հանդիսացել հայ թատրոնի
տաճարի՝ թէ գործով և թէ գրչով,
միջէ, ասում եմ, այդ անձը պիտի
բացակայ լինէր որեւէ հայ թատրո-
նական հանդիսակատարութեան: Ճշ-
մարիտ անհասկանալի մի դէպք:

Որոնք փոքր է շատէ ծանօթ են
հայ թատրոնի պատմութեան, նոցա
պիտի լինեն, թէ ով է կրել անհա-
մար ծանրութիւնները, ով է համ-
բերութեամբ մաքառել անթիւ խո-
չընդոտներին, ինտրիգներին դէմ, և
միշտ էլ զուլիւր բարձր և երեւր պարզ
յաղթող հանդիսացել և հայկական
թատրոնը հաստատ պահել: Եւ այդ-
պիսի մի մարդ չմասնակցէ թատրոնի
35-ամեակ հանդիսակատարութեա-
նը: Չլրած բան:

Թող ներուի ինձ մի ակնարկ ձգել
հայ թատրոնի դրութեան վրայ վաթ-
սունական և եօթնամեակական թը-
ւականներին: Այդ երկուր ժամանա-
կամիջոցում շատ գերասաններ երե-
ւանցիւն ասողներ իրանց լուրջ ցոյցերին
հորդոյն վրայ և շուտով հանգան.
մնաց միայն հայ թատրոնի գաղա-
փարի անխնայ մշակը դրօշակը ձեռ-
քին, հրաւիրելով նոր ոյթեր և իւրա-
խուսելով մնացածներին: Եւ այդ ան-

ձը պիտի բացակայ մնայ հայ թատ-
րոնի յօդուածի երկուցիւն. միջէ
այդ արդարացի է:
Վերջիւնեալ ժամանակամիջոցում
հայ թատրոնը շատ աղքատ էր պիե-
սներով, այս մի փաստ է. բայց և
այնպէս ով էր այն անձը, որ ան-
դադար այս ու այն կողմն էր ընկ-
նում և մինչև ընդարեցնելու աստի-
ճանը խնդրում աղաչում հայ թատ-
րոնի ժամակրողներին պիեսներ գրել
կամ թարգմանել և միևնույն ժամա-
նակ ինքը ևս թարգմանում էր և
գրում: Թող այս մասին խօսէ մեր
քանք դարձող ազնիւ դրամատուրգ պ.
Գաբրիէլ Սուրբուկեանը: Գիշեր ու
ցերեկ պ. 2մշկեանը պ. Սուրբուկեան-
ցի՝ ինչպէս ասում են, գլուխը դանգ
է արել, հանդիստ չէ տուել, մինչև
որ պատրաստ պիեսը ձեռքից չէ ա-
ռել և տարել դեբորը բաժանելու:
Եւ այս տղամարդը թատրոնական ու-
նակութեանը չպիտի մասնակցէր:

Սկզբումը հայ թատրոնը չունէր
գերասանութիւնը և աղէկալ դերերը
տղայք էին կատարում, պ. 2մշկեա-
նը իւր բեմ գործ գալու օրը անխո-
շակաւորում էր գերասանութիւնը գլու-
նելու. թէ ինչ դժուարութիւններ է
քաշել մինչև այս կամ այն օրիոր-
դին համարել բեմ գլուխ գալու, այդ
միայն Աստուծոն է յայտնի: Վերջա-
պէս երեւցան հայկական բեմի վրայ
տիկնին Չահինեանց, օր. Սօֆիա Մե-
լիք-Կարաբեկեանց, օր. Վեթիկեան Մե-
մեանց, օր. Սաթրիկ Տէր-Սերա-
հանեան (այժմ տիկնին Ներսիսէթ
2մշկեանց բացամիտ գերասանու-
հին, ոչ պակաս անխնայ մշակ հայ-
կական բեմի և լծակից իւր ա-
մուսնուն):

Ասում եմ այն ժամանակներում
անհափ դժուարութիւններ էին հա-
ղիւրդ գերասանութիւնը գտնելու, ո-
րովհետեւ ժողովուրդը նախապաշար-
մունքների տակ ճշնունք՝ հայ օրիոր-
դի կամ կնոջ թատրոնին բեմի վրայ
երևալ կամ մինչև իսկ տղամար-
դու հետ խօսելը՝ անբարոյականու-
թիւն էր համարվում: Վերջապէս պ.
2մշկեանը չաղթելով նախապաշար-
մունքներին, հասաւ իւր նպատակին
գտնելով գերասանութիւնը. հայ թատ-
րոնական բեմը կամայ-կամայ կադ-
մակերպուեցաւ և ներկայացումները
շարունակվում էին համարեա անընդ-
հատ: Եւ ահա այժմ երբ Հայկա-
կան թատրոնի 35-ամեակը կատա-
րեցին այնպիսի ճոխութեամբ, այդ
հանդիսին չպիտի մասնակցէր հայ
թատրոնի մարմնացումը — պ. Գ.
2մշկեանցը:

Վերել ասացի, որ ներկայացում-
ները շարունակվում էին համարեա
թէ անընդհատ, բայց որքան դժա-
ւերութիւն, որքան տանջանք է կրել
պ. 2մշկեանը այդ ժամանակամի-
ջոցում: Ժողովուրդը սովոր է՝ մի որ
և ինչ նոր գործին երեխայի նման
վրայ ընկնի, բայց և երեխայի պէս
էլ շուտով ստաչում է և բեղարում
այդ գործից: Սկզբում թատրոնի հա-

ճախողները բացառվում էին. այնքան
շատ էին, որ մինչև անգամ տոմ-
սակներ էլին ճարվում և ներկայա-
ցումից մի օր առաջ արդէն տեղերը
ձախուռած էին: Կամայ-կամայ ժո-
ղովուրդը ստուգեալ թատրոնից, բանը
հասաւ այն կէտին, որ ներկայացում-
ները կատարվում էին համարեա
թէ առանց հանդիսականների:

Հետեւաբար առաջացաւ վնասներ,
գերասանները էլին ստանում իրանց
վարձը և ի հարկէ այլ ևս այնպիսի
սիրով և աշխոյժով չէին պատրաս-
տում իրանց դերերը: Բացի սրանից՝
թատրոնի դաշնի վարձի փողն ա-
պաստիլ էր մնում: Բայց այս ան-
խաղաղութիւնները չվհասեցրին ան-
խնայ մշակին:

Նա ցերեկները իւր արուեստով
(երկրաչափութեամբ) փող էր վա-
տակում և այդպիսով, ըստ չափու
կարացածին, բաւականացնում էր թէ
գերասաններին և թէ թատրոնի
վարձը վճարում: Եւ այդպիսի միջոց-
ներով դա, այդ գործիչը շատ տարե-
ներով պահպանեց Հայկական թատրոնը
կատարելալ անխնայից: Նա իւր համ-
բերութեամբ չաղթեց անհամար ան-
խաղաղութիւններին, որոնք սպառնում
էին հայ թատրոնին: Միջէ վարձա-
նակ չպէտք է լինի, որ այդ անձ-
նուէր մշակը չերևաւ 35-ամեակի
յօդուածին՝ թատրոնի դաշնուն
իւր պարագլուխ հայ գերասաններին:

Պ. Գեորգ 2մշկեանը իւր ուսումն
աւարտելով երկրաչափական ուսումն
նարանում և ստանձնելով երկրաչա-
փի պաշտօնը, մտաւ տնտեսութեան
ճառաւորութիւնը երկար չտեսնեց
այդ ճառաւորութիւնը. գգալով իւր մէջ
մի առանձին սեր դէպքի հայ թատրոնա-
կան բեմը, այդ երիտասարդն այնու-
հետեւ տեսնեց իւր բոլոր ոյթը, սիրուն
ու միտքը այդ գործին: Այս բոլոր-
ովին թողնելով իւր պաշտօնը նուե-
րեց իւր անձը հայ թատրոնական
գործին: Եթէ դա մնացել էր ճառա-
ւորութեան մէջ, յայտնի չէ թէ ինչ
ատիւճանի կը հասնէր, բայց անհեր-
քելի է որ ներկայումս պիեսիցով
ապագայութեան կեանք կ'ունենան հա-
ղիւրդ գերաստանով: Իսկ այժմ էլ
է նորա դրութիւնը, եթէ ոչ մի ան-
յոյս ապագայ: Եւ միջէ կարելի է
այսպիսի ազգային գործիչին այնպէս
վերաբերել, ինչպէս այդ արեցին
յօդուածի կարգադրողները: Խօսքս
չեմ կանխում երկարացնել, կը լի-
նեցնեմ միայն, որ Կովկասի գաւա-
ռաբարձները և քաղաքների հա-
յերը հայ թատրոնին ծանօթացան
միայն աշխատութեամբ և ջանքիւ
Գ. 2մշկեանի. նորա արտիստական
ճանապարհորդութիւնները դէպի այս
ու այն կողմերը յայտնի են:

Եթէ մի առ մի պատմելու լինիմ
բոլոր այն զրկանքները, որ պ. Գեորգ
2մշկեանը կրել է, այն անթիւ ան-
խաղաղութիւնները, որոնց դէմ մաքա-
րել է, այն անհամար ինտրիգները և
լարած ոլորալիւնները, որոնց խճճած
թիւերի մէջ կամենում էին Հայկա-

կան թատրոնի անխնայ մշակին կա-
պել և կաշկանդել, այդ պատմու-
թիւնը մեզ շատ հետաքրքիր տանէր.
Կ'առեմ միայն՝ փշով և տատակով
լի էր պ. 2մշկեանի անցած քան
և ութն ամեակ շուրջը: Զարթոնե-
լով չոր ու ցամաք հացի արով, դիշեր
և ցերեկ աշխատելով, հազար ու մէկ
ցաւի դիմանալով, սրան համոզելով,
նրան քաջալերելով, մէկին սիրտ
տալով, միւսին յանդիմանելով, եր-
բէք չվհասնելով, այլ ինչպէս վերե-
վը ասացի, գլուխը միշտ բարձր բըռ-
նած, այս տղամարդը հայ թատրո-
նական գործը հասցրեց մինչև 1890
թվականը: Այս բոլորն աչքի առաջ
ունենալով, անկարելի է որ մեղացե-
անեն մէկն ինքն իրան չհարցնէ,
թէ արեւօք ինչ էր պատճառը, որ
պ. Գեորգ 2մշկեանը և նորա ամուս-
նիւր յօդուածի երկուցիւն էլին մաս-
նակցում էին մէջ գերասանութեան և
գերասանների, որոնցից շատերը սոցա
աշակերտել են: Իմ կարծիքով պատ-
ճառը կարգադրողների կամ անուշա-
ղիւրթիւնն է, կամ այդ բանը գե-
տութեամբ և արած՝ այս բացմաշխատ
անձանց վերաբերուել համար: Եթէ
այս վերջին եղբակցութիւնն ուղիղ
է, այդպիսի վարմունքն առնուպն
յանցանք է:

Եւ ունիմ մի քանի ուշադրու-
թեան արժանի փաստեր և տեղե-
կութիւններ, բայց ընթերցողին
չմանձրացնելու համար առժամայն
ստուգելու համար, մասնաւոր օր. Ժո-
ղովարարութիւնն էլ հետզհետէ պակ-
սում է, Մեծ Իշխանն առաջ է բերում
և թուանշաններ, այսպէս՝ 1886 թուա-
կային մուսուր եղել է 182,000 ռուբլի,
1887 թ.—149,000, 1888 թ.—114,000
1889 թ.—107,000, 1890 թ.—112,000
և 1891 թ.—104,000 ռ.

Եւ մտից նախաբարութեան չա-
տարարութիւնից երևում է, որ Ռու-
սաց պետական բանկը, եւ մտից նա-
խաբարի թղթաւորութեամբ և 1888 և
1891 թ. կայացած բարձրագոյն հա-
մանների հիման վրայ, 1891 և 1892
թուականներին արձակել 150 միլիոն
ռուբլի թղթաւորութեան և թղթաւորա-
նների ապահովութեան համար, ի
ներկայութեան Ս. Պետերբուրգի վե-
րաքննիչ մասնաժողովի և նոյն մայ-
րաքաղաքի բոլորալի վաճառականնե-
րի պատգամաւորութիւնն առանձնա-
պէս ընդունեց ի պահպանութիւն
150 միլիոն ռուբլի ոսկի: Այժմ, պե-
տական բանկի դրութեան համամաս-
կարելի դատուելիս հանիլ հասարա-
կաց գործածութիւնից 25 միլիոն ռ.
թղթաւորութեան և ազատել նոյն գումարի
օսկին:

Տարւոյս յունվարի 30-ին պետա-
նական Եւրոպական Զանգեզուր
25 միլիոն ռուբլի ևս պարտեցաւ և 25
միլիոն ռուբլի արժողութեան ոսկին էլ
յանգեզուր պետական Զանգեզուր
ի գործարարութեան: Այս գործարարութեան
համար ներկայ գտնուող պաշտօնա-
կան անձինք և գերմանական ու
հրեական ազգայնուները կողմ տեղա-
նաւորներն, հատաւորութիւն է տուել գը-
լուաւոր բանտարիւն վարչութեան այն

Միտմ մեծապատուութեանը
խոնարհ ծառայ Արշակունի Բաբայան
8 ի փետ. 1893 թ.
Թիֆլիզ:

Նախաբարութեան ժողովը, ինչպէս
հաղորդում են մաքաքաղաքից լրա-
գրները, հատաւորութիւն է տուել գը-
լուաւոր բանտարիւն վարչութեան այն

թիւնից (այսինքն երկուցից) պատրաստ
է երեք վերս հետեւից գրպան վեր առ-
նել և բարեւել անդադաբարձութեան Ապագի-
սի դէպքում կապած չկայ, որ աւագ ուսու-
ցիչը երբեք չի յանդգնի պաշտօնակցել իւր
խառնուքները, եթէ չի ցանկանում, որ
ինքն էլ քրդի իւր տեղից, Երբեմն էլ
հակառակ է պատահում. աւագ ուսու-
ցիչները միանալով հոգաբարձութեան հետ
հետաքննում են պաշտօնից արդիւնաւոր ու-
սուցիչներին և նրանց տեղը նշանակում են
իւրօր, համարտ և իրանց կամայականու-
թեան լծի տակ մտնող խոնարհ ուսուցիչ-
ներին: Արած ասեմք. ուսուցչի ընտրող-
ները միշտ ընտրում են կրքի ազդեցու-
թեան տակ, միմիայն իրանց անձնական
հաշիւն աչքի առաջ ունենալով: — Դիտ-
դելնէսի լապտերով պիտի որդեկ այնպի-
սի հոգաբարձու կամ աւագ ուսուցչի, ո-
րոնք ուսուցիչների ընտրութեան ժամա-
նակ մտանքին լինին. «Թէև այս կամ
այն ուսուցիչը մեր կուսակցից չէ, թէև
լրագրութեան և ժողովրդի մէջ իւր դե-
ճումներն և պակասութեան մասին գրել
խօսացել է, մեր անձնական պատիւը շո-
շափել է, բայց որովհետեւ արդիւնաւոր
ուսուցչի է, իւր պաշտօնը բարեխղճու-
թեամբ կատարում է, այդ պատճառով
գրան կրկին պիտի վարձել, դպրոցական

հաշիւն ամեն բանից գերադաս համարե-
լով. . .» Այսպիսի մեծահոգութիւն երա-
գում էլ չեն մտածել:

Ձ. Ուսուցիչների միմեանց հետ ունեցած յա-
րաբարութեան մասին ոչ մի միջոցա-
րակաւ խօսք չունիմ տեսնել: Ճշմարիտ է
միմեանց հետ խօսում են, միմեանց մօտ
այցելում են, հարկ պահանջած ժամանակ
միմեանց կենացը կոնձում են, և գանա-
զան բարեկամական ցոյցեր անում, բայց
այդ բոլորը կեղծ է և միմեանց խաբելու
համար է: Ազնիւ բարեկամութիւն, ան-
խնայ ջարդակց, անարատ սէր, ճշմարիտ
ընկերական ոգի կայ մեր ուսուցիչներին
մէջ: Ասն միևնույն անգամ և այնպիսի ու-
սուցիչներ, որոնք մինչև անգամ այս ար-
տաբեր, քաղաքականական ձեւերն էլ չեն
պահպանում, այլ ուղղակի կուսակ-
ցութիւն, միմեանց դէմ հայաճանք, և
վերջապէս գաւազանաշարութիւն, թա-
նապաղամանաձողութիւն, հակապաշտ-
ութիւն և բոլոր աւագ ուսուցչի դէմ. հա-
կաւորութիւն մէկ միւսի դէմ: Այս, շատ
ցաւալի է ասել, որ այդ բարոյականու-
թեան առաքելաբար, այդ քաղաքական-
քարոզչական իրանց խռովարար վարք ու
բարբոյ ոչնչացնում են բարոյականու-

թիւնը, ստում են ճշմարտութիւնը, խա-
նդարում են խաղաղութիւնը և այսպիսի
յատուկութիւններով կենդանի օրինակ են
դառնում իրանց սաներին, այն անմեղ երե-
խաներին, որոնց վրայ հարկէ գործնաւելի
խոր տպակաւութիւն է անում, քան
կատարել փրկանք և հոտոտակի ճառա-
բը: — Ինչ է այս տխուր երեւոյթի պատ-
ճառը, Պատճառները շատ-շատ են և
բազմակողմանի: Առաջ բերենք մի երկու
օրինակներ:

Ա. Համարենք թէ օգոստոսի 15-ն է.
երկու ուսուցիչներ «աւագ» ուսուցչի
սիրելի տիտղոսը կրելու համար, մրցում
են իրար հետ ամենաանաղայն ճանա-
պարհներով: Սկսեալ սեպտեմբեր, մրցողնե-
րը մէկը չաղթեցին արտաւ, արդէն
աւագ ուսուցչի է, իսկ միւսը լոկ ուսու-
ցիչ՝ նրա ստորադասին է: Աւագ ու-
սուցչից, այդ նախանձիկ փառքի հաս-
նելուց յետոյ, մոռանալով մեծահոգու-
թեան ու վերսնակութիւնը, մոռումը
դնում է ընկնել իւր հակապաշտութիւն
Ուսուցչի մոռանալով ը

ճառ. արտասանել Սցյախ-Թեյաի տը-
րակաի երկուստարուծեան կողմից:

III. Յանձնել քարտուղարին մի ճառ
արտասանել թէ արհեստագործական-բա-
ղաբային երկուստարուծեան կողմից
մասնաւորապէս և թէ հայոց ինտելիգեն-
ցիայից ընդհանրապէս մէջը հաշուելով
թէ գերակատարական և թէ ամեն աչ
ինտելիգենցիաները:

IV. Մի ցաւակցական հեռագիր ու-
ղարկել Ռեւանի գերդատարին:

V. Աւարկել լրագրերին հետագիւր-
ներ Ռեւանի իշխանաւոր չարկելու մասին
Սցյախ-Թեյաի տրակաի երկուստար-
ուծեան և արհեստագործական-բաղա-
բային ինտելիգենցիայի կողմից:

VI. «Մոնախ» լրագրի Փարիզի թղ-
թակցին յանձնել մի պատկ զնէ Ռեւան-
ի դաւադրի վրայ 1000 Փրանկ արծաթա-
ծեամբ և այս նպատակով վաճառական-
ների մէջ ստորագրութիւն բանալ:

Զարթոյն

Առաջինը հոգեհանգիստը մեծ աղ-
մուկ է բարձրացրել: Մի ահագին կուսակ-
ցութիւն է կազմուել, որ կամենում է
յաւագործի գիտութեան այս չարկանա-
կին խաւարածութեան և չեղածութեան
կեանքի վրայ: Փաճախին խոտացել են
մի հարգող ուղարկել, եթէ նա չհրաժար-
ուի հոգեհանգիստը կատարելուց: Քա-
հանան չպոկեց որ նա աւելի սիրով կը
համաձայնի իւր կեանքը դնել, քան հը-
րաժարուի Ռեւանի հոգեհանգիստը կա-
տարելուց, որին նա յարգում է նոյնքան,
որքան Գրեգորի: Հակառակ կուսակցու-
թիւնը կամենում էր, որ Զարթոյն է հե-
ռագիր ուղարկել, բայց մենք առաջը
կտրեցինք:

Հանդիսարար:

ԲԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՓՐԱՆՍԻՆ. Journal des Débats-ը
կաւենակի յայտնի ճառի առիթով
ստում է հետևեալը:

«Ինչու են անհրաժեշտ, անխու-
սափելի կերպարանափոխութիւնները,
և հէնց այն պատճառով որ մենք ըստ
արժանաւոր ուշ չէինք դարձնում
այդ բանին. մենք այժմ այնպիսի
գրութեան մէջ ենք, որի ծանրութե-
թիւնը ոչ նուազեցնել և ոչ փոքրացնել
ցանցին պէտք չէ: Հասարակացեալու-
թիւնը լիովն է իւր փետուրները,
նա հասակի զարգացման ճգնաժա-
մին է հասել, և հանգամանքների
բերմամբ նա վաղն այն չէ լինել,
ինչ որ երբէք չէ: Այս փոփոխութիւնն
արդէն կատարուել է երկրում և ան-
երկբայի է որ այդ ազդեցութիւն
կունենայ և ազդեցիկ երեւոյթանա-
կան ժողովի կազմակերպութեան վը-
կայ: Միայն այս հակադէմ են բա-
նակալութեամբ, ուրիշներն ընդունում
են ընդադրմամբ: Ահա թէ ինչու,
եւր պ. կաւենակը խօսեց սիտեմի
փոփոխութեան անհրաժեշտութեան
մասին, նորան այնպիսի միջանկու-
ծալահարուցութիւններ արժանացրին:

Այս ընդհանուր ցանկութեան մէջ
ամեն ոք կարող էր իւր սեպակաւնը
ներմուծել: Ամենաարտաճառած ցան-
կութիւնն այն էր անշուշտ, որ աչ-
տուհետեւ կառավարութիւնը իւր ձե-
ւերի վերաբերմամբ աւելի խոտացա-
հանջ լինել, բայց բացի դրանից ե-
րևում է որ գոյում են թէ հին դուր-
ծիչները հնացած են այն պատճա-
ռով, որ շատ երկար ժամանակ են
գործել և թէ նորերն են հարկաւոր:
Եւ երկրորդ կը տայ նորերը առաջինի
ընտրութիւնների ժամանակ: Իսկ առ-
ժամանակ մենք ինչ պիտի պահան-
ջենք կառավարութիւնից: Այն, որ
նա կառավարել երկրը՝ իւր գործա-
ղութիւններին ապագայ անամաճախ
ուղղութիւն տալով և ոչ անմիջապէս:
Նորա դերն այն չէ որ բեկորները
փրկել կարկատելու համար, այլ երկրի
ապագայի ճանապարհը հարթել:»

—Կաւենակի ճառը, ինչպէս երե-
ւում է գաւառները ստացած տեղե-
կութիւններից, շատ լաւ տպաւորու-
թիւն է արել ամբողջ Ֆրանսիայում:
Փարիզի քաղաքական շրջաններում
ու լրագրերին մէջ էլ կաւենակի
ճառը չիբրը միջնաբանութիւնների
առաւելայ է: Անգագոր խօսում են
թէ շուտով նա նախարարութեան
գլուխը կ'անցնէ, իսկ աւելի հաւանա-
կան են համարում նորա հասարակա-
պետութեան նախագահ ընտրուելը:

Առհասարակ հասարակաց կարծիքն
ու մամուլը աւելի ու աւելի զբաղուած
են և հետաքրքրուում են կաւենակի
անձովը:

—Intransigent լրագիրը հաւա-
տացնում է թէ ինքը դրսուր փառ-
տել ունի որ դատարանները սկզբում
շատ լեւեղ և պատիժ են եղել նշանա-
կած Պանամայի ընկերութեան կա-
ռավարչներին, մանաւանդ ծերունի
Լուսպիին, բայց կաւենակի ճառից յե-
տոյ՝ նախարարութիւնը կամենում է
յոյց տալ, թէ այժմեան կարող ու կա-
նոնի ժամանակ էլ ամեն տեսակ չա-
րագործութիւնները խիստ պատիվում
են: Որովհետեւ դատարանի նախագահ
Պերիլիէն միջև մի երկարատեւ խոր-
հրդակցութիւն է տեղի ունենում, և
ահա դրա հետեւանքն է լինում
սկզբնական դատաւճռի փոփոխու-
թիւնը:

ՔՈՂԱՐԻՆ.—Մըդէն էանցից լրա-
գրները հարողներն որ Ստամբու-
լում Բուլղարիայի գերագոյն շահերի
տեսակէտից կամենում է վերջանել
Կ. Պոլսի բոլորական չեղարկութիւ-
նը և մի կաթոլիկական պատերա-
բութիւն հաստատել Բուլղարիայում,
այսպիսով Բուլղարիայի ընդհանուր
կաթոլիկացումը պատրաստելով հետ-
ըզհետէ:

Այդ առիթով «Մոսկ. Վեզմոստոյ»
լրագրի Կ. Պոլսի թղթակիցը հաւա-
տացնում է որ այդ նախադիւր
Ստամբուլում կամենում է իրազեկել
հայ-կաթոլիկների պատերաբը գերա-
պաշտու. Ազարեանի աջակցութեամբ:
Ազարեան պատերաբը գնացել է
Հոռոմ շնորհաւորելու պատիւ քահա-
նայութեան ինսամեայ յօդեհանքի. Կ.
Պոլսի Բուլղարական ներկայացուցիչ
Գիմիտովը, «Մ. Վեզմոստոյ» ան-
տով, ինչպէս է նորան աշխատել պա-
պի հաւանութիւնն ստանալ Ստա-
մբուլում մտածած գործի համար:

—Իշխան Ֆրեդերիկը նշանա-
ծը՝ իշխանուհի Սարի-Լուիզը Պար-
մայի Ռոբերտ դէսի դուստր է, Ռո-
բերտ դէսի մի քոյրը Հարաբուրգեան
տան անդամ Տոկանայի Ֆրեդրիկանը
IV դէսի ամուսինն է, իսկ միւ-
սը Սպանիայի արքայական գահի
յայտնի թեկնածու Դոն-Կարլոսի կինն
է: Բացի այս ազգակալութեան հա-
նալարի իշխանի նշանածն ուրիշ
կողմից էլ մերձաւոր ազգական է
Աւստրիական Հաբսբուրգներին. Ռո-
բերտ դէսի երկրորդ կինը՝ իշխանու-
հի Մարի-Լուիզի կողմից մայրը և
Աւստրիայի թագաժառանգ Ֆրեդրի-
կանը դ՛իտէ արքայդէսի մայրը
Հարաբուրգ քոյրը են: Բացի այս
քաղաքական տեսակետով նշանաւոր
ազգակալութիւնից իշխան Ֆրեդրի-
կանը կարծես ընդէ և այն բաղձաւի-
թին հարստութեան մի մասը, որ
կոմս դը Զամբորը՝ վերջին Ֆրան-
սիական Բուրբոն, կուսկի է իշխա-
նուհի Մարի-Լուիզի հօրը, որ սպա-
նիական Բուրբոններին է: Բուլղարիայի
այսպէս իշխանուհին շատ գեղեցիկ
է, քեթիկ փայլ ինչ երկար, ինչպէս
Բուրբոնների քեթիկ է առհասարակ,
աչքերը խոր և կապոյտ: Նա շատ
լեւիջ է, փառասէր ու եռանդոտ:
Բնաւորութիւնն ուրաւ է, ձայնը փա-
փուկ ու անորոշելի: Ֆրեդրիկանտե-
րից նա աւելի նկատութիւնն է սե-
րում և ինքը լաւ նկարիչ է: Նորա
կրթութիւնը միանգամայն անգլիա-
կան է:

«ԱՐԶԱԳԱՆՔԻ»
ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՀԻՍՏՈՐԻԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆՈՒԹԵԱՆ
Փետրվարի 12-ից.

ՊԵՏԵՐԲՈՐԳ. — Ներքին դու-
րերի նախարարը շրջաբերականով
առաջարկել է նահանգապետներին
իրանց ստորագրելու հաստատութիւն-
ներին և պաշտօնանաներին նորից
հասկացնել, որ օրէնքները ժողովա-
ծուի՝ Հրեաների իրաւունքները վե-
րաբերութեամբ սահմանափակող կար-

գազրութիւնները չպէտք է դործ
դնուի կարգիմանքի վրայ:

Երէի Դարագաղի (Չերնոգորիա) իշ-
խան-ժառանգն արտասահման ուղե-
ւորուեց:

ՓԵՐՏԻՔ, Օրուայ նշանաւոր դէպքը՝
սենատի չորս հասարակապետական
խմբի ընդհանուր ժողովում փել Ֆեր-
րին սենատի նախագահութեան թեկ-
նածու ընդունելն է: Լրագրերը Ֆերրի
թեկնածուութեան մասին տարբեր կար-
ծիքներ են յայտնում:

ԼԻԲԵՐԱԼ. Վիմանգիաների աշակեր-
տական գրադարաններից պատուիրած
է հանել բոլոր գերմանական գրքերը
բացի կաթոլիկներից և մաթեմատի-
կական գրքերից:

ԶԱՆԱԶԱՆ

Գուրի ծարալիւթները. Ամերիկացի մի-
լիոններ Գուրի բաւական թիւով ու-
նենք մի երկրորդու ընկերութեան պար-
տատմանը (օրկապակ), որոնց գինն
ընկնում էր և որոնցից նա կամենում
էր աղատուել: Հէնց այս ժամանակ նորա
մօտ եկաւ նորա տան քահանան, որ
բազմաթիւ գերդատարին հար է.—Պան-
գատուել էր, թէ շատ եղ է իւր կեան-
քը. նա Գուրիին խոտացեալէն, որ ինքը
10,000 դոլար տեսնած է և թէ պ-
րովիցը նրան կը բարդաւորանցնէ, եթէ
օգնէ նրան կրկնապատկելու աչք դու-
մարը:

«Բարի է, ասաց Գուրի, ես ձեզ կը
ստիպեմ ձեր ցանկութեան հասնելու
միջոցը, միայն այն պայմանով, որ իմ
տուած խորհուրդս ոչ ոքին չհարկուէք:
Սրանից յետ նա խորհուրդ տուեց քա-
հանային գնել վերոյիշեալ օրկապակնե-
րից: Քահանան կատարեց խորհուրդը և
շատ գոհ էր, որովհետեւ այդ պարտա-
տմանի գինը մի քանի ժամանակ բար-
ձրացել էին: Բայց յետոյ նոյա գինն ըն-
կաւ և քահանան յուսահատեցաւ:

«Ես սնանկացայ, գահապետեց նա,
Գուրիին, դուք ձեր հոգեւոր հօրը խա-
րեցիք:»

Հայր սուրբ, սառնութեամբ պատա-
խանեց Գուրի.—Ես ձեզ լսեցիք, որ
իմ տուած խորհուրդս ոչ ոքին չհարկու-
ղէք, կատարեցիք դուք աչքս:—Ո՛հ, ես
կրկնեցի մի քանիսին հարկուելի աչք
և ես էլ աչք իմ սպասում. այսպիսով ես
վաճառեցի իմ օրկապակները ձեզ և
ձեր բարեկամներին: Այժմ յետ ստացե-
ք իմ 10,000 դոլարը և ահա այնքան էլ
ձեզ պատահած անհաղթաւթութեան հա-
մար: Ես չամենայն դէպս վատակուեցի:
Հետաքրքրական է և հետեւեալ դէպ-
քը: Քահանայի առաջ Գուրի, որ գե-
պի երէի ինք տանող երկաթուղու սեպ-
ակաւորներն էր, և վաճառեցիք մէջ,
որ կանգնէ նիւ-Եօրքեան կենդրոնական
երկաթուղին, մրցում կար: Մրցումն
անցնողը հասաւ, որ երկուսն էլ Սան-
Լուիսից Նիւ-Եօրք իւրաքանչիւր տուարը
հասցնում էին մի դոլարով, որ օգտա-
ւատ էր տաւարափառների համար,
բայց փնտաւոր երկաթուղուները սեպ-
ակաւորներին համար: Այն ժամանակ
խորամանկ Գուրին այս ձայնը գրութիւ-
նից աղատուելու համար հետեւեալ ելքը
գտաւ: Նա արեւմտեւոր ուղարկեց գործա-
կատարներ, յանձնելով նրանց որքան կա-
րելի է շատ տուար գնել և նրանց
արեւելք ուղարկել: Վաճառեցիք երկա-
թուղու թաւական ժամանակ գործն
ապագայ էր ընթանում, մինչև որ վա-
նդեցիքը գլխի ինչպէս, որ ինք պատով
տեղափոխում է իւր հակառակորդի տա-
ւարը:

Խաղաղ-հրատարակիչ՝
ԱՐԶԱԳԱՆՔԻ ԶԵՆԱԳԻՐՆԵՐ

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՌՈՐ
ՀԻՍՏՈՐԻԱՆՈՒ
Բ. ՆԱՍԻՍԱՐԳԻԱՆԻ

(Առկա, Լ. օրօրօրի արձանի հանդէպ)

Հիւանդներին ընդունում են ամեն
օր, բացի կեւրակի օրերից:

ԱՌԱՌՈՏՆԵՐԸ՝

Բ. Ա. ՆԱՍԻՍԱՐԳԻԱՆ—11—12 փ. վի-
րաբուժութեան (և ատամնաբու) և վի-
ներական (սիֆիլիս) ցաւերի:
Գ. Բ. ՎՈՐԿՈՒՄԻՍԿԻ—10—11 փ. ներ-
քին, երկխոսեց և կանանց:
Ի. Ե. ՊՐՈՍՏԱՆՎԻՅ—11 1/2—12 1/2 փ.
ականցի, կոկորդի և բթի:
Մ. Բ. ՔՈՒՆՅԱՆ—12 1/2—1 փ. ման-
կաբարձական և կանանց:
Ա. Պ. ՎԱՐՈՒՄՅԱՆ—1—1 1/2 փ. ներ-
քին և երեխայաց:

ԵՐԵՎԱՆԵՐԸ

Ա. Մ. ՓՈՒԿՈՒՄԵՆ—5—6 փ. երեխա-
յաց և ներքին ց.
Ի. Վ. ՉԵՊՈՒՄԻՍԿԻ—5—6 փ. աչքի
և կրծքի ց., Գրեմա-խոշորացուցական հե-
տադուրութիւն խիլի և մէջի:
Ա. Ա. ԳՈՐԿՈՒՄԻՍԿԻ—6—7 փ. սիֆիլիսի
(և մորթու) և վիրաբուժութեան:
Ի. Ե. ՊՐՈՍՏԱՆՎԻՅ—7—7 1/2 փ. ական-
ցի, կոկորդի, բթի և ներարային ց. (և-
նեքորաբուժութիւն և մարդու):
Վճար—50 Կ. Լ. Լամպրոսկի (կոնսի-
լիւմի) և օպերացիայի համար առանձին:

Հիւանդանոցի վարտարար՝
Բժշկապետ Նաւարոյեան:

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Կարս վերաբնակուող Գեորգ Մա-
նուկեանցս յայտնում են ամեն
ազգի հասարակութեան, որ իմ օրիւ
Երուսաղէմի գրկի են հայրական ժա-
րանգութիւնից և բոլոր իրաւունքնե-
րից: Ուստի այսուհետեւ պատասխա-
նատու չեմ նրա գործերին:

Գեորգ Մանուկեանց
(23) (1—1)

ՄԱՍՆԱՌԻ ՏԱԿԻՅ ԴԱՌՈՒ ԵՎՈՒ

Գրիգոր Փարսադանեանցի ճրատարակութեամբ

Ա. ԶԱՐԵԲԵՆՆԵՐ

ՇԻՐՎԱՆԻ ԿՈՅԱԸ

Գինն է 5 ԿՈՊ.

Վաճառվում է «Կենդանական դրամա-
նախնայում» և հրատարակի մօտ՝ Զա-
րաձիկ տպարանում, Նիկ. փող. տուն 21:
(24) (3—1)

ԱՅՏԱՐԱՐՈՒ ԵՎ ԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Ի Ն Պ Պ Պ

1. ԶԱՐԴՈՒՄԱՐ

Վ. Կ. Թիֆլիզի Հայ վաճառականների
կեանքից.

Գինն է 2 և.
Լոյս տեսնելուց լիտոյ . 2 և. 50 Կ.
Մամուլի տակն են և մինչև Դար-
վելը լոյս կը տեսնեն.

2) «ՎԵՐԿԻՆԵՐ ԵՎ ՎՈՏԿԵՐԵՐԻՆ», Հ. Բ.
Գինն է 2 և.
Լոյս տեսնելուց լիտոյ . 2 և. 40 Կ.

3) «ԿԱՅՏԵՐ»
ՀԱՏԱՐԱՐՈՒՄ
Գինն է 2 և. ճան. ծախ. 2 և. 31 Կ.
(Երկրորդ անգամիւ տպագրութեամբ):

Յանկապողները՝ Գեորգի ուղարկելով
վճարելը, կարող են դիմել հե-
ղինիկ Նալբին:

Նոյն տեղից կարելի է ստանալ Բա-
ժիկ վաւ աշխատութիւնները
այս հասցեով՝

Тифлисть Сергиевская ул. № 20
д. Д. Лисицева.

Анна Мелик-Акопянц Раффи.

ԿՈՂԱՐԱՐ ՀԱՅՈՑ ԲԱՐԵԳՈՐԴԱՅԻՆ
ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀԱՐԻՐՎ ԿԱՏՈՒՆ
ունի ծանուցանելու ի գիտութեան
Ընկերութեան յարգելի անդամներին,
թէ այս փետրվարի 14-ին, կերտ-
րակէ, երեկոյան ժամը 7-ին թիֆ-
լիզի «Գաղաքային խորհուրդի դահլի-
ճում» նշանակուած է Ընկերութեան
ընդհանուր ժողովը, որի պարագումն
առարկաները լինելու են.

1) Անցնելու տարի համաճարակ
խորհրդի առիթով ունեցած գործու-
նեւութեան հաշիւը:

2) Խորհրդի գեղեցուցումը՝ Ընկե-
ր Էթեան 10 անդամի կողմից ան-
ցնել տարի լույսն ամսում տուած
յայտարարութեան մասին:

3) Խորհրդի քարտուղարի գեղա-
ցողը Ընկերութեան 19 ճիւղերի
եւամեայ, այն է 1889, 1890 և 91
թուականների հաշիւների մասին:

4) Նոյն ճիւղերի ճեղքական վար-
չութիւնների եւամեայ հաշիւների
(1889—91) քննութիւնը և հաս-
տատուութիւնը:

5) Խորհրդի եւամեայ, այն է
1889, 90 և 91 թուականների
հաշիւների քննութիւնը և հաստա-
տուութիւնը վերապատուող Յանձնաժո-
ղի գեղեցուցողի հետ միասին:

6.) Ընկերութեան 1893 թուա-
կանի ընդհանուր (կենդանի և ճեղ-
վարելու ճիւղերի) նախագաղտի քննու-
թիւնը և հաստատութիւնը:

7) Պաշտօնական անձանց ըն-
տրութիւնը՝

ա) Ընդհանուր ժողովի նախագահի
և քարտուղարի ներկայ թուականի
համար:

բ) Խորհրդի 4 անդամների և 3
փոխ-անդամների:

Գրանցութիւն. Իրանց պաշտօնավա-
րութեան ժամանակը լրացրել են
անդամը Խորհրդի՝ պ. պ. Աղէքսանդր
Անանեան, փիլիպպոս վարդապետն,
Խաչակ Դովիանեան, Բ. Մելիք-Ղա-
րաբեգեան, փոխ-անդամը՝ Աղէքսան-
դր Սուրենեան, Եփրեմ Դատուրեան
և Աղէքսանդր Մելիք-Փաշայեան:

գ) 1892 թ. Հաշիւները քննելու
պաշտօն ունեցող վերապատուող Յանձ-
նաժողովի երեք անդամներին:

Ընկերութեան քննելի եւամեայ
հաշիւների համառոտութիւնը տպա-
գրուած լինելով, պարտաւրջ անդամ-
ները կարող են ստանալ մի մի օրի-
նակ կամ վարդաբը դիմելով Հրատա-
րակական Ընկերութեան գրասենեա-
կը և կամ ժողովի օրը—Խորհրդի
քարտուղարին:

Խորհուրդը խնդրում է բոլոր ան-
դամներին վերադառնալ իրանց ան-
դամացութիւնը ներկայ թուականի
համար դի